

*До разової спеціалізованої вченої ради
Національної академії внутрішніх справ
03035, м. Київ, пл. Солом'янська, 1*

ВІДГУК

офіційного опонента

професора кафедри міжнародного та кримінального права Інституту права,
психології та інноваційної освіти

Національного університету «Львівська політехніка» кандидата юридичних
наук, професора

Марка Сергія Івановича

на дисертацію

Куцого Віктора Васильовича

на тему:

**«Розслідування незаконного зайняття рибним, звіриним або іншим водним
добувним промислом»**

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 «Право» у галузі знань 08 «Право»

Актуальність обраної теми дисертаційної роботи. Стан довкілля в Україні нині має ознаки глибокої екологічної кризи, що зумовлена комплексом факторів, зокрема безсистемною експлуатацією природних ресурсів, низьким рівнем екологічної культури населення, активізацією протиправної діяльності у сфері охорони довкілля та військовими діями на території України. В умовах сучасних екологічних викликів та загроз збереження природного середовища особливої актуальності набуває проблема ефективного розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля, зокрема незаконного зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом.

Вчинення таких правопорушень завдає істотної шкоди біоті — сукупності живих організмів, що формують основу природних екосистем, призводить до

деградації водних екосистем, зниження популяції біоресурсів, порушення природного балансу та економічних збитків для держави.

У таких умовах питання ефективного розслідування вказаних правопорушень набуває першочергового значення. Наявні проблеми — зокрема низький рівень виявлення таких кримінальних правопорушень, складність збору доказової бази, недостатня фахова підготовка дізнавачів та слідчих суттєво ускладнює процес розслідування та знижує його ефективність. Це обумовлює потребу в удосконаленні підходів до виявлення та розслідування правопорушень, що посягають на водяну біоту, тобто сукупність усіх живих організмів, що мешкають у водних екосистемах, таких як болота, річки, озера, моря, та інші водойми.

Наукове дослідження цієї проблематики дозволяє не лише виявити ключові труднощі правозастосування, а й розробити дієві рекомендації щодо вдосконалення механізмів виявлення, документування та кваліфікації таких кримінальних правопорушень. Це, у свою чергу, сприятиме зміцненню правопорядку у сфері природокористування, забезпеченню сталого розвитку та охороні довкілля як одного з базових елементів національної безпеки.

Отже з огляду на такий стан речей, **актуальність представленої дисертації є беззаперечною**, адже Віктор Васильович постав перед собою амбітні завдання, зокрема щодо аналізу стану дослідження наукової розробки проблематики розслідування незаконного зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом; розгляду криміналістичної характеристики цього виду правопорушень; виділенню обставини, що підлягають установленню на початковому етапі розслідування; визначення типових слідчих ситуації та версії початкового етапу розслідування; виокремлення напрямів вдосконалення взаємодії слідчого зі співробітниками оперативних та інших підрозділів; систематизації організаційних й тактичних особливостей проведення окремих слідчих (розшукових) дій а також розкриття можливостей призначення судових

експертиз у розслідуванні зазначеної категорії кримінальних правопорушень. Потрібно зазначити, що окреслені автором завдання відповідають загальній меті наукової праці, яка полягає в розробленні теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо розслідування незаконного зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом.

Автор зазначає, що об'єктом наукового дослідження є правовідносини, які виникають у сфері діяльності правоохоронних органів під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним зайняттям рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом, а предметом такого дослідження є розслідування аналізованого кримінального правопорушення.

Ступінь обґрунтованості, достовірність та новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі.

Аналізуючи актуальність наукової праці здобувача, її наукову новизну, справедливим буде відзначити, що все ж певна кількість наукових розвідок присвячувалась суміжним питанням розслідування кримінальних правопорушень проти довілля, окремі з них вельми близькі із даною тематикою та виконані за аналогічною з представленою дисертацією науковою спеціальністю. Як слушно зазначає дисертант мова йде про праці таких науковців, як А.О. Антощук, Ю.П. Аленін, І.В. Басиста, В.П. Бахіна, І.В. Гора, В.А. Журавель, А.В. Іщенко, М.П. Климчук, В.А. Колесник, В.О. Коновалова, В.С. Кузьмічова, В.К. Лисиченко, В.Г. Лукашевич, Є.Д. Лук'янчиков, М.А. Погорецький, В.В. Тіщенко, А.М. Тимчишин, Л.Д. Удалова, П.В. Цимбал, К.О. Чаплинський, С.С. Чернявський, Ю.М. Черноус, В.М. Шевчук, В.Ю. Шепітько, Б.В. Щур та інші.

На підставі аналізу дисертації Віктора Васильовича можна дійти висновку про те, що наукове дослідження автора є самостійним, оригінальним та цілісним. Це зумовлено передусім тим, що мета дослідження, його методологічна основа,

методика проведення та науковий інструментарій відповідають сучасним вимогам, які висуваються до наукових праць такого рівня.

Відповідно до поставлених завдань, мети, особливостей об'єкта та предмета дослідження у дисертаційній роботі цілком слушно використано систему існуючих загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, спрямованих на отримання об'єктивних та ґрунтовних результатів з позицій комплексного та системного підходів.

Дисертація є комплексним монографічним дослідженням порядку розслідування незаконного зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом. На стор. 21 - 25 дисертації Віктор Васильович виклав опис переліку положень, які визначені ним як **нові результати** у вигляді обґрунтованих висновків щодо аналізу порядку розслідування незаконного зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом.

Заслуговують на увагу обґрунтовані здобувачем концептуальні положення щодо криміналістичної характеристики незаконного зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом як системи типових ознак, що відрізняють кримінальне правопорушення, передбачене ст. 249 КК України, від інших злочинних посягань та зумовлюють вибір ефективних оперативно-розшукових і процесуальних заходів відповідно до завдань кримінального провадження.

Важливого наукового значення набуває сформульоване положення щодо вдосконалення алгоритму дій дізнавача або слідчого, спрямованого на забезпечення належного виявлення, фіксації та збереження слідів незаконного зайняття рибним добувним промислом.

Інші наукові положення, сформульовані дисертантом за результатами свого дослідження також містять елементи наукової новизни та спрямовані на удосконалення раніше сформульованих у криміналістичній літературі положень.

Основні положення наукової новизни становлять значущість як для подальших наукових досліджень, так і в реалізації практичних заходів щодо аналізу методики розслідування незаконного зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом.

Значущості дослідженню надає емпірична база, що стала підґрунтям для аналізу, здійсненого дисертантом. Зокрема систематизовані матеріали офіційної статистичної звітності Офісу Генерального прокурора за період 2015-2024 рр., результати вивчення матеріалів 145 кримінальних проваджень щодо незаконного зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом за 2015-2024 рр.; узагальнені дані анкетувань слідчих, оперативних працівників Національної поліції, прокурорів (165 респондентів). При дослідженні матеріалів кримінальних проваджень, опрацюванні джерел та визначенні ключових аспектів обраної проблематики використовувався власний досвід роботи в органах прокуратури, прокурори якої, серед іншого, здійснюють процесуальне керівництво під час здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень, зокрема проти довкілля (стор. 20 дисертації).

Оцінка наукового рівня дисертації та наукових публікацій здобувача.

Дисертаційне дослідження оформлено відповідно до чинних нормативних вимог, встановлених Міністерством освіти і науки України. Високий рівень наукової праці підтверджується дотриманням академічного стилю викладу, чіткою логіко-змістовною структурою, належним обґрунтуванням наукових положень і сформульованих висновків. Обсяг і зміст основної частини роботи повною мірою відповідають вимогам освітньо-наукової програми.

В дисертаційній роботі Віктора Васильовича простежується послідовне та логічно обґрунтоване вирішення поставленого наукового завдання. Виклад матеріалу здійснено у відповідності до вимог наукового стилю, а належне обґрунтування сформульованих положень і висновків засвідчує високий науковий рівень представленого дослідження.

Результати дисертаційного дослідження пройшли належну апробацію під час доповідей на науково-практичних конференціях, були опубліковані у фахових виданнях. Основні результати наукового дослідження, сформовані авторські висновки та пропозиції висвітлено у 4 статтях, які опубліковано у наукових фахових виданнях України, а також у 4 тезах доповідей на науково-практичних заходах, які констатують апробацію результатів роботи.

Зазначені публікації відображають обґрунтування отриманих наукових результатів відповідно до поставленої мети і завдань дослідження, а також задовольняють вимогу щодо опублікування не більше однієї статті в одному випуску (номері) наукового видання, що відповідає умовам зарахування публікацій, наведених у списку публікацій здобувача за темою дисертації.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що сформульовані й аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації впроваджено й надалі вони можуть бути використано у:

– правозастосовній діяльності – для вдосконалення діяльності підрозділів Національної поліції України, які розслідують кримінальні правопорушення, пов'язані з незаконним зайняттям рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом (акт упровадження: ГСУ НП України № 63790-2024 від 03.05.2024 року);

– освітньому процесі – під час викладання навчальних дисциплін «Криміналістика», «Методика розслідування кримінальних правопорушень», підготовки навчально-методичних праць (акт упровадження Національної академії внутрішніх справ № 195-оп від 05 грудня 2024 року);

– науково-дослідній діяльності – для підготовки монографій, підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій, узагальнення аналітичних матеріалів, обґрунтування пропозицій до чинних проєктів нормативно-правових актів, підготовка яких потребує проведення відповідних наукових досліджень

або містить наукову складову (акт упровадження Національної академії внутрішніх справ № 196-нд від 05 грудня 2024 року).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (269 найменувань на 29 сторінках) та п'яти додатків на 18 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 285 сторінок, із яких обсяг основного тексту – 224 сторінки.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, зумовлений також раціональною та логічно узгодженою структурою дисертаційного дослідження, яка побудована відповідно до вимог, які ставляться до кваліфікаційних наукових досліджень на здобуття ступеня доктора філософії у галузі права, а її архітектоніка узгоджується з логікою юридичного пізнання: від загальнотеоретичних основ – до аналізу прикладних проблем та формулювання конкретних пропозицій щодо розслідування незаконного зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом.

У вступі дисертаційної роботи обґрунтовано актуальність обраного напрямку дослідження, окреслено об'єкт і предмет, визначено мету та завдання, висвітлено методологічну основу, наукову новизну, практичну значущість і рівень апробації отриманих результатів. Виклад зазначених компонентів здійснено у науково аргументованій та структуровано-логічній формі, що свідчить про високий рівень теоретичної підготовки здобувача.

Основна частина дисертації поділена на три розділи, кожен із яких виконує окрему функціональну роль у межах дослідження. Перший розділ присвячений з'ясуванню теоретичних основ розслідування незаконного зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом. У другому розділі дисертаційного дослідження здійснено комплексний аналіз особливостей організації та проведення досудового розслідування на початковому етапі

розслідування незаконного зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом. Автором з'ясовані обставини що підлягають установленню та систематизовано типові слідчі ситуації та версії початкового етапу розслідування. Акцентовано увагу на взаємодії суб'єкта розслідування зі співробітниками оперативних та інших підрозділів. Третій розділ зосереджено на особливостях проведення процесуальних дій під час розслідування незаконного зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом, а саме: огляді місця події, обшуку, тимчасовому доступу до речей і документів, допиту та призначенню судових експертиз. Усі підрозділи мають узгоджену логічну послідовність, їх висновки є внутрішньо зв'язаними та науково обґрунтованими. Отже, структура і зміст дисертації Віктора Васильовича повністю відповідають вимогам до наукових кваліфікаційних робіт, забезпечуючи цілісне, логічно послідовне та науково переконливе розкриття обраної теми.

Зазначене засвідчує актуальність наукового дослідження, що визначається необхідністю з'ясування особливостей виявлення та розслідування цього виду кримінального правопорушення, визначення оптимальних слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, розроблення й упорядкування найефективніших заходів тактичного забезпечення розслідування.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. У цілому дисертаційне дослідження Куцого Віктора Васильовича заслуговує високої позитивної оцінки, з огляду на його актуальність, обґрунтованість і достовірність, наукову новизну та практичну значущість. Щоправда, дисертаційна робота містить деякі дискусійні і суперечливі положення, котрі здобувачу варто додатково аргументувати під час публічного захисту, зокрема:

1. На с. 22 дисертації, автор зазначає, що ним уперше розроблений порядок збирання слідчим доказів незаконного зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом шляхом проведення комплексу процесуальних дій на початковому етапі розслідування (огляд, допит, обшук,

тимчасовий доступ до речей і документів, призначення експертиз) із застосуванням сучасних техніко-криміналістичних засобів (БПЛА, тепловізор, Next Step). Чи є необхідність використання вище зазначених техніко-криміналістичних засобів під час допиту чи тимчасового доступу до речей та документів? Чи буде на думку автора допустимим джерелом доказів використання впровадженої в роботу експертної служби поліції Ізраїлю програми «The Next Step», та чи взагалі існує можливість використовувати цю інформаційно-аналітичну систему на території України для обробки чи систематизації доказів?

2. У дисертаційній роботі автором, не зазначено застосування діалектичного методу, який є основоположним у криміналістичній науці. Його відсутність у методологічному апараті може негативно вплинути на наукову обґрунтованість та глибину отриманих результатів. Врахування цього методу суттєво посилило б теоретичну основу дисертації та практичну ефективність методики розслідування незаконного зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом.

3. З огляду на актуальність обраного напрямку дослідження, у дисертаційній роботі недостатньо висвітлено питання зарубіжного досвіду розслідування незаконного зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом. Україна є стороною міжнародних договорів у сфері охорони довкілля та біорізноманіття — зокрема, Конвенції про біологічне різноманіття (1992), Бернської конвенції (1979), Рамсарської конвенції (1971), а також Орхуської конвенції (1998). Зобов'язання, взяті державою в рамках цих договорів, передбачають не лише вжиття охоронних заходів, а й належне правозастосування, включаючи кримінальну відповідальність за порушення природоохоронного законодавства. У міжнародній практиці існують ефективні підходи до протидії таким правопорушенням, зокрема щодо механізмів виявлення, документування та залучення спеціалізованих органів екологічного

контролю. Використання цього досвіду дозволило б більш комплексно розкрити проблемні аспекти сучасної методики розслідування відповідної категорії кримінальних правопорушень і сприяло б формуванню обґрунтованих практичних рекомендацій.

Загалом, зазначені зауваження відображають власну наукову позицію опонента, а окремі із них можуть слугувати підставою для наукової дискусії під час захисту дисертації.

Відсутність конфлікту інтересів. Офіційний опонент не має реального чи потенційного конфлікту інтересів щодо здобувача та/або його наукового керівника.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам. Підсумовуючи вище сказане, можна зробити висновок, що дисертація Віктора Васильовича Куцого «Розслідування незаконного зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом» є самостійним, оригінальним, актуальним науковим дослідженням, в якому отримано нові науково обґрунтовані результати, які несуть сутнісне теоретичне і практичне навантаження та вирішують важливе наукове завдання, що має істотне значення для теорії та практики криміналістики.

Порушень академічної доброчесності у дисертації не виявлено. Зміст дисертації відповідає галузі знань 08 «Право» та спеціальності 081 «Право». Представлена праця відповідає Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами); Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами); Вимогам до оформлення дисертації, затверджених наказом

Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами), а її автор – КУЦІЙ Віктор Васильович, за результатами позитивного публічного захисту, заслуговує на присудження наукового ступеня доктор філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:
професор кафедри міжнародного
та кримінального права
Інституту права, психології та інноваційної освіти
Національного університету
«Львівська політехніка»
кандидат юридичних наук, професор

Сергій МАРКО

